

תלמיד: במסחר בינלאומי. בסחר כסף וזהב.

מחנך: נכון. אפשר שגם לפני שלמה כבר היו מבני ישראל סוחרים שיצאו לארצות אחרות למטרת מסחר. שלמה נתן לזה אופי מלכותי וקבע דבר זה כעניין מתאים לישראל.

תלמיד: האם לא היה נזק רוחני בזה שיהודים יצאו לארצות רחוקות בין גויים ועם גויים?

מחנך: שלמה דאג בודאי להסדיר את העניינים בצורה כזאת שלא יהיה נזק מיציאה מעין זאת. וחושן מזה, נזק עלול להיות בכל מקום, אלא שיש להיזהר.

בדרך כלל יש לומר שכל מה שכתוב כי נעשה בימי שלמה – הוא הוכחה כי דבר זה מותר וראוי לישראל לעשות כן, אלא שיש להיזהר מאד שלא להפריז על המידה. לפי הנחה זאת איזה שם נושא תתנו לפרקים אלה?

תלמיד: שלמה מקשר את עם ישראל עם העולם הרחב.

מחנך: אולי זוכר מישהו מכם פסוק מספר בראשית שאפשר לומר כי על ידי פעולות אלו נתקיים משהו מן האמור בו?

תלמיד: מצאתי. זה נמצא בדברים שנאמרו ליעקב בלכתו חרנה, "ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה" (בראשית כח יד).

מחנך: נכון מאד. שלמה בודאי התכוון להשתדל שדבר זה יתקיים בישראל. בפרק י' יש המשך לדברים אלה, ועוד נלמד על זאת בעזרת ה'.

תלמיד אחר: אבל מפורש על זה גם בברכת יעקב בפרשת ויחי. יעקב מברך את זבולון: "זבולון לחוף ימים ישכון והוא לחוף אניות" (בראשית מט יג).

תלמיד שני: שם גם נאמר על הצורים, "וירכתו על צידון".

מחנך: מצויין. נכון כי גם יעקב אבינו ביקש כי ישראל יעברו ארחות ימים ויבואו בקשר עם העולם הגדול לתועלתם החומרית והרוחנית. ברוח זו פעל נכדו שלמה המלך. אולם נראה להלן כי נגרמו נזקים רוחניים מעל המשוער מפעולות אלה. גם דבר זה משמש לקח לדורות.

פרק י. פסוקים א-יא.

הנושא: התוודעות מלכה מארץ רחוקה לאושר ישראל.

מחנך: אנחנו לומדים זה זמן רב על שלמה ומה שאירע בימיו. כדאי להקדיש זמן רב לכך, בכל זאת לכל דבר יש גבול. יש עוד עניינים אחרים. אנחנו נשתדל לקצר בפרק י', אף כי הוא פרק חשוב מאד.

(הערה למחנך: אם אכן יש אפשרות במסגרת הזמן המוקצב ללימוד הנביאים, כדאי להאריך יותר בפרק זה. חומר מועיל רב ימצא המורה ב"דעת סופרים").

אשאל אך שאלות אחדות: כל אחד מאתנו אומר פעמים אחדות ביום את פרק 'אשרי' [מזמור קמה בתהלים בתוספת שני פסוקים בתחילתו ואחד בסופו], הפותח במילים "אשרי יושבי ביתך" (תהלים פד ה). איזה מין אשרי נמצא בפרק שלפנינו? נקרא נא בספר ונראה.

תלמיד: מלכת שבא אומרת לשלמה: "אשרי אנשיך, אשרי עבדיך".

מחנך: נכון מאד. פעמים רבות רואים אנשים מבחוץ את הנעשה בפנים, יותר מאשר אלה היושבים בפנים. אנו נראה להלן כי עם ישראל לא הרגיש את עצמו כל כך מאושר בימי שלמה, שהרי דרשו מבנו שלא ימשיך ללכת בדרכי אביו, וכאשר סירב להישמע להם מרדו בו.

מטרה גדולה היתה לירמיה בזה שכתב לדורות את דבריה הנפלאים של מלכת שבא. נקרא נא בעיון ובשינון את דבריה פעמים אחדות יחד בקול רם:

"אמת היה הדבר אשר שמעתי בארצי, על דברך ועל חכמתך... ולא האמנתי לדברים..." וכן הלאה.

תלמיד: קראתי בספר שהגויים אומרים על היהודים כי חושבים הם את עצמם לחכמים, אבל באמת אינם חכמים כלל, וכי הגויים פקחים מהם. האם אין מעשה מלכת שבא עדות לכך? ... הרי היא הכירה באושר שישראל חיים בו יותר מבני ישראל!

מחנך: יש גם צד שני לדבר. מלכת שבא גמרה לומר "אשרי" והלכה לעמה ולאליה. אין להשוות אותה לבלעם, אשר גם הוא חלק שבחים רבים לישראל אבל בכל זאת לא רק שלא היה ליהודי אלא להיפך, עוד שנא אותם. אולם בדבר אחד היא דומה לו לבלעם, אף היא מכירה בגדולת ישראל אך אינה מתחברת להם. ישנם גויים פקחים המרגישים לפעמים בגדולה שבישראל יותר מאשר היהודים בעצמם מרגישים זאת, אבל גילוי זה אינו עושה אותם לחשובים יותר מישראל. בודאי יש גם חסרונות גדולים לעם ישראל, אבל אין זה מעניק זכות לגויים לזלזל בגדולתם.

בהמשך לימודנו נראה כי היו לישראל גם טענות מוצדקות נגד שלמה.

מלכת שבא התרשמה מאד ממאכל שולחנו של שלמה, ממושב עבדיו ומעמד משרתיו ומלבושיהם ומשקיו (לשון הכתוב דברי הימים ב ט ז) ועוד. היום אין אנו יודעים כלום מכל אותם הדברים היפים, משום שאף כי הם דברים חשובים וראויים לישראל, הנה דברים של מותרות הם, ובדברים הרוחניים אנו רואים ערך גדול יותר. בודאי היו בישראל גם אנשים רבים שזלזלו בשלמה דוקא בגלל מאכל שולחנו רב הפאר העולה ממון רב למדינה, דוקא בגלל עבדיו ומלבושיהם ומשקיהם. הם גם לא התרגשו משבחיה של מלכת שבא.

תלמיד: אם כן גם המחנך מזלזל בשלמה.

מחנך: כבר אמרתי פעמים רבות, להבין אין פירוש הדבר להסכים (אם כי ההבנה מקרבת את האדם לדבר שהוא טורח להבינו). עלינו להבין את כל הצדדים. בודאי חסרון גדול הוא לישראל שלא היו מרוצים מכל הגדולה שהנחיל להם שלמה, מן הדרכים החדשות שהולך בהן את חייהם, מרחבות האופק ומריבוי האפשרויות. אבל יש השקפות אחרות על החיים, אשר לפיהן אין אדם יהודי מתפעל מכל התופעות הללו. הוא יגיד לך: אכן מלכת שבא, כושית, בת הגזע השחור, התפעלה מאד ממה שראתה אצל שלמה, ואמרה "אשרי" על חיים כאלה, אבל לי יש "אשרי" אחר. "אשרי יושבי ביתך", בית ה' ואהלי תורה, ואינני מתלהב כלל ממה שהיה בבית שלמה.

תלמיד: ומה היא הדרך הנכונה?

מחנך: לחייב את שניהם, יש ללכת רק בדרך המאוזנת. לא להפריז לשום צד. אפשר היה להיות בלתי מרוצים מהחיים רחבי האופק שהנהיג שלמה, אבל למרוד בגלל זה במלכותו לא היה צעד נכון. אפשר היה לומר שלא כדאי ליהודים לעבוד כל כך הרבה, אבל בגלל זה לבטל את מלכות בית דוד ולהתרחק מבית המקדש שבנה שלמה – זהו דבר משונה ביותר. בעזרת ה' עוד נלמד על כך להלן. הפרק הבא הוא פרק מר מאד, שבו מתואר הצד שני של שלמה ומלכותו, הוא צד הכשלון.

פרק יא. נושא ראשון. פסוקים א-י.

הנושא: חשבוננו המוטעה של שלמה בעניין הנשים.

מחנך: כל האומר שלמה חטא, במובן הרגיל של החטא, אינו מבין מה שהתרחש בימיו ואינו תופש את מטרות שלמה ואת כוונותיו. אבל רבים הם שאינם מבינים. יש אנשים רבים שמעולם לא התעמקו בכתוב בנביאים. הם מציצים בדברים, הנראים להם כסיפורים, ואינם מבינים שכל מילה בהם קודש היא, והוראות חיים רבות בה. יש גם תלמידים צעירים החושדים כי מוריהם מטעים אותם כאשר הם מזהירים אותם להיזהר בכבוד אבותינו גדולי העולם, מניחי היסודות לכל דבר טוב רוחני. נדמה להם שיש כאן סתם רצון ללמד זכות, לעשות לאידיאליים דברים שאינם כאלו.

בלי התעמקות והתבוננות אין כלל הבנה במה שמתרחש בחיים, כל שכן בחיי אנשים גדולים ומפוארים הדואגים לתיקון העולם במעוף רב, כמו שהיה שלמה.

תלמיד אחד: כאשר קראתי את הפסוקים הראשונים של פרק יא, נדמה היה לי כי כאן